

Yogesh Haribhau Kulkarni

 AI Advisor (Helping organizations in their AI journeys) | PhD (Geometric Modeling) | Tech Column...
now •

...

Wish to share today's article from my weekly column "तिसरा मेंदू" (Third Brain) titled "परी या सम हा (One and only)" which has been published in the Marathi newspaper, Sakal! (pic below) 📝

In this article, I go deeper into the applicability of Mental Model "Niche" in various situations 💬 🚗💡

I'm thankful to **Sakal Media Group** for providing a platform to share these important insights with our local community. 🙏

Any comments? I'd love to hear your thoughts! 💬 👤

Sakal Media Group Abhijit Pawar Samrat Phadnis Niranjan Agashe Ashutosh Ramgir

#mentalmodels #niche

तिसरा मेंदू

डॉ. योगेश हरिभाऊ कुलकर्णी

अ नेक शहरामध्ये सकाळी-सकाळी भाजीबाजारावे. अनेक विक्रीते एकाच वेळी ओरडून आपापल्या भाजीपाल्याकडे प्राह्लादाचे लक्ष वेधण्याचा प्रयत्न करत असतात. सगळे जण थेंडुचाफार प्रमाणात तेव विक्रीत असतात, तेही त्याच लोकांना, त्याच पटतीने. पण या गोंधाळात, एका शास्त्रीयात एक छोटासार, साधा ठेला स्टॉल असतो, जो काहीतरी वेळे वर्क असतो. इथे फक्त एकाच गोष्ट विक्रीत जाते. विदेशी मार्शल्स. ना ओरडून, ना घासांचास. त्याचा प्राह्लादार्ग ठरलेला आणि शेस्म, असेप्याबाबत जागाक क्लॅक करावी जिजासू. खरेदीदाई. जे नुसामहू इथेच येतात. इतर विक्रीते जिथे कमी नस्यावर झागडत असतात, तिथे हा विक्रीता भाजी भरभराटीस अलेला दिसतो. काणगे तो स्वयं विक्रीत नाही, गोंगांगट करत नाही, तर तो झारपेणी केल्या आहे.

हे काही योगावेगाने घडलेले नाही. हे आहे 'नीश' (अतिविशेषता) या मन-प्रारूपाचे एक जिवित उदाहरण. ही कल्पना मूळची पर्याप्तशास्त्रातील असली, तरी आजव्याच जातात आपले काम,

संकल्पनेची काही अखाली उदाहरणे पाहूयात.

निसगाती 'नीश' म्हणजे एखाडा जीवाचे पर्यावरणातील अतिविशेष (स्पेशलाइजेशन) स्थान. तो काय खातो, कुणे राहतो, आणि इतर जीवांची कसा संवेदन साथात. ही संव त्याच येते. दोन प्रकारी एकाच 'नीश' मध्ये फार काळ टिकत नाहीत; स्पैस्पैस एकाच स्थानात वर्क करावाच लगातो. असेही नानांची जगती असेच 'नीश' असतात. हे 'नीश' म्हणजे काय? तर, एक असे विविध स्थान किंवा अवलऱ्य, जे एखादी अवक्ती आपल्या कोशलावर आणि अनुचालव आवाहित मिळवते, बाबारातील एक असेही उदाहरण, करीअरथात दुर्मिळ स्पेशलाइजेशन, ही नानांची 'नीश' मेंल माहिलाचे उदाहरणे आहेत. आपल्याकडे ही याचे अनेक दाखिले आहेत. त्यातील एक आपल्या यजव्याच आहे ते नुसाम, स्वाप्न तसेच मंगोलाकर, पुलिनी एक त्याच्याविषयी म्हटले होते. 'आकाशात सूर्य आहे, चंद्र आहे...' आणि लताचा स्वर आहे! केवळ याचे वर्णन, नाही का? सुप्रियद वरचन, 'झाले वह, होतोल वह, परी या सम हा', म्हणजे 'नीश' च. एक मराठीतील, या

शेशीतही हेच तत्त्व लागू होते. एखादा शेतकऱ्या पारंपरिक कसा, गूळ न विकवाता, काळ्या तांदळाची जुनी जात किंवा इतर दुमांड घाने विकवातो, त्याची पैदावार कमी असली, तरी आंतोल्याबदल जागाक असलेले ग्राहक ते खैक प्रतिष्यम दाने खाली ठरतात. असे कलम तो अस्थिर कुर्याच्यास्तेत स्वतःसाठी स्थैर्य आणि संपत्ती निर्माण करतो.

डिजिटल युक्ता, सर्वसाठी सर्वकाही' या जागतिक स्पैसें, केवळ 'इतरपेशा चांगले' (वीडिंग वेटा) असू भावत नाही, तर 'जारीपेशा वेगळे' (वीडिंग डिफरेंट) असणे पण महत्वाचे ठरते.

पण, 'नीश' निवडणे म्हावजे कायमस्तकूपी यशाची हीन नव्हे. बदलत्या काळात एखादा 'नीश' काळावाहा किंवा नव्हाही होऊ शकतो. ग्राहकांच्या सवाली बदलतात, तंत्रज्ञान मागे पडते. म्हूळूच आपल्या 'नीश' मध्ये तंत्रज्ञान कायदे असलेल्यानीसुद्धा बदलतातील तथार होवे लागते. मराठम विक्रीताला ग्राहकाच्या बदलत्या चवीतुसार, सायबर वकिलांना तंत्रज्ञानाशी संबंधित नवविवेदन कायदे समजून व्यापै लगातील. थोडक्यात, 'विशेषज्ञे सोबतच लवचिकता' हाच 'नीश' या मन-प्रारूपाचा गाम्य आहे.